

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Circumstantial Evidence
 in Halakha: Beit Din
 Matnin la-akor Davar
 min ha-Torah*

This morning's Kollel Yom Rishon is sponsored by
 Mrs. Judy Kranzler and children in memory of
 Dr. David Kranzler zt"l.

Rabbi Ozer Glickman

ח כסלו תשע"ב • December 4, 2011

א. במדבר ל"ה: ל'

פְּלִמְכַה־נִפְשׁ לְפִי עֲדִים יִרְצַח אֶת־הַ, רַצְחָן נַעַד אֶחָד לְ, אֶי־עֲנֶה בְּנִפְשׁ לְמֹות:

ב. דברים י"ז: ו'

עַל־פִּי וְשָׁנַיִם עֲדִים אוֹ שֶׁל־שָׁה עֲדִים יוֹמַת הַמֵּת לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אֶחָד:

ג. דברים י"ט: ט"ו

לְ, אֶי־קוֹם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עֹזוֹן וְלְכָל־חֲטָאת בְּכָל־חֲטָא אֲשֶׁר יִחֲטָא עַל־פִּי וְשָׁנַיִם עֲדִים אוֹ עַל־פִּי שֶׁל־שָׁה, הַעֲדִים יָקוּם דְּבָר:

ד. משנה סנהדרין פרק ג' הל' ו'

כיצד בודקין את העדים: היו מכניסין אותם, ומאיימין עליהם, ומוציאין את כל האדם לחוץ, ומשיירין את הגדול שבהן; ואומרין לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה. אם אמר הוא אמר לי חייב אני לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו-- לא אמר כלום: עד שיאמר בפנינו הודה לו, שהוא חייב לו מאתיים זוז. היו מכניסין את השני, ובודקין; נמצאו דבריהן מכוונין, נושאין ונותנין בדבר. שניים אומרין זכאי, ואחד אומר חייב-- זכאי; שניים אומרין חייב, ואחד אומר זכאי-- חייב. אחד אומר זכאי, ואחד אומר חייב, אפילו שניים מזכין או מחייבין, ואחד אומר איני יודע-- יוסיפו הדיינין.

ה. משנה סנהדרין פרק ד' הל' ה'

כיצד מאיימין על עדי נפשות: היו מכניסין אותן, ומאיימין עליהן, שמא תאמרו מאומד, ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו, או שמא שאין אתם יודעים שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה. היו יודעין, שלא כדיני ממונות דיני נפשות. דיני ממונות, אדם נותן ממונו ומתכפר לו; ודיני נפשות, דמו ודם זרעותיו תלויים בו עד סוף העולם-- שכן מצינו בקין, שנאמר "קול דמי אחיך, צועקים אליי מן האדמה" (בראשית ד', י), אינו אומר קול דם אחיך אלא "דמי אחיך", "דמו ודם זרעייתיו". דבר אחר, "דמי אחיך", "שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים. לפיכך נברא אדם יחידי בעולם, ללמד שכל המאבד נפש אחת, מעלים עליו כאילו איבד עולם מלא; וכל המקיים נפש אחת, מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחברו, אבא גדול מאביך. ושלא יאמרו המינים, רשייות הרבה בשמיים. להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע מאה מטבעות בחותם אחד, וכולן דומין זה לזה, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טובע את כל האדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחברו. לפיכך לכל אחד ואחד לומר, בשבילי נברא העולם. שמא תאמרו, מה לנו ולצרה הזאת, והלוא כבר נאמר "והוא עד, או ראה או ידע; אם לא יגיד, ונשא עונו" (ויקרא ה, א). או שמא תאמרו מה לנו לחוב בדמיו של זה, והלוא כבר נאמר "ובאבוד רשעים, רינה) משלי יא, י).

ו. סנהדרין ל"ז:

ת"ר כיצד מאומד אומר להן שמא כך ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתם אחריו ומצאתם סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר אם כך ראיתם לא ראיתם כלום תניא א"ר שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר ואמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה (דברים יז) על פי שנים עדים יומת המת היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו אמרו לא זוז משם עד שבא נחש והכישו ומת והאי בר נחש הוא והאמר רב יוסף וכן תני דבי חזקיה מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו לא בטלו והא בטרלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אמרי ההוא חטא אחריתי הוה ביה דאמר מר מי שנתחייב שתי מיתות ב"ד נידון בחמורה: מאומד וכו': 'כדיני נפשות הוא דלא אמדינן הא כדיני ממונות אמדינן כמאן כר' אחא דתניא ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו וליטעמין עד מפי עד דקתני כדיני נפשות הוא דלא אמרינן הא כדיני ממונות אמרינן והתנן אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתיים זוז אלמא אף על גב דפסילי כדיני ממונות אמרינן להו כדיני נפשות הכא נמי אף על גב דפסילי כדיני ממונות

אמרינן להו בדיני נפשות:

ז. מסכת כתובות פ"ה.

ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה דחשודה אשבועה אפכה רבא לשבועה אשכנגדה זימנין הוו יתבי קמיה רב פפא ורב אדא בר מתנא אייתו ההוא שטרא גביה א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא א"ל איכא איניש אחרינא בהדי דמר א"ל לא א"ל אע"ג דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא א"ל רב אדא בר מתנא ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא בת רב חסדא קים לי בגווה מר לא קים לי בגווה אמר רב פפא השתא דאמר מר קים לי בגווה מילתא היא כגון אבא מר ברי דקים לי בגווה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד אלא מרענא שטרא אפומיה

ח. ספר התשב"ץ ח"א סי' ע"ז

בעלמא חיישינן דדילמא משקר ונראה טעמו של דבר דוודאי עד אחד הבא להעיד בבית דין חששא רחוקה היא לפגום בן ברית מוחזק בכשרות ששקר הוא מעיד למען ששכור הוא מה שאין לחשוד בזה שני עדים כשרים שאין לחשוד כלל לזרע ברוכי ה' שיהיו חצופין כל כך שלא יתביישו זה מזה כיון שהם מוחזקים בכשרות וכדאמרינן בגמרא דבני מערבא אין שנים מצויין לחטוא בשביל אחד והביאו הרי"ף בפרק שני דיבמות ובגמרא פרק השותפין אמרינן אחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן

ט. יבמות צ"ג:

בעו מיניה מרב ששת עד אחד ביבמה מהו טעמא דעד אחד משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר והכא נמי לא משקר או דלמא טעמא דעד אחד משום דאיהי דייקא ומינסבא והכא כיון דזימנין דרחמא ליה לא דייקא ומינסבא אמר להו רב ששת תניתוה אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה ואחר כך אמרו לה חילוף הדברים תצא והולד ראשון ואחרון ממזר היכי דמי אילימא תרי ותרי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ועוד ממזר ספק ממזר הוא וכ"ל לא דק והא מדקתני סיפא הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר ש"מ דוקא קתני אלא לאו ש"מ חד וטעמא דאתו בי תרי אכחשוה הא לאו הכי מהימן

י. משנה סנהדרין פרק ב' הל' ט'

דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל בעלייתו על הטבלה בכותל, שבהן מראה את ההדיוטות ואומר להם, הכזה ראית, או כזה. מעשה שכאו שניים ואמרו, ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב; אמר רבי יוחנן בן נורי, עדי שקר הם, וכשבאו ליבנה, קיבלם רבן גמליאל. ועוד באו שניים ואמרו, ראינוהו בזמנו, ובלילי עיבורו לא נראה, וקיבלם רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הרכינס, עדי שקר הם--היאך מעידים על האישה שילדה, ולמחר כרסה בין שיניה; אמר לו רבי יהושוע, רואה אני את דבריך.

יא. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק א' הל' י"ט

ואין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה בזה, והכניס כמכחול בשפופרת--אלא משיראו אותן דבוקין זה בזה כדרך כל הבועלין, הרי אלו נהרגין בראיה זו; ואין אומרים, שמא לא הערה; מפני שחזקת צורה זו שהערה.

יב. חולין י"א-י"א:

מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא מנלן דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות רובא דאיתא קמן כגון ט' חנויות וסנהדרין לא קא מיבעיא לן כי קא מיבעיא לן רובא דליתיה קמן כגון קטן וקטנה מנלן א"ר אלעזר "סימן זמן שבח מכנש" אתיא מרישא של עולה דאמר קרא (ויקרא א) ונתח אותה לנתחיה ואתה לנתחיה ולא נתחיה לנתחיה וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ממאי דילמא דפלי ליה ובדק ליה ואי משום אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחיה ה"מ היכא דחתך ליה לגמרי אבל היכא דלייף לית לן בה מר בריה דרבינא אמר אתיא משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא (שמות יב) ועצם לא תשכרו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ממאי דלמא דמנח גומרתא עליה וקלי ליה ובדק ליה דתניא המחתיך בגידים והשורף בעצמות אין בו משום שבירת עצם ר"נ בר יצחק אמר אתיא מאליה דאמר רחמנא (ויקרא ג) חלבו האליה תמימה וליחוש שמא נפסקה חוט השדרה אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא וכי תימא דמתתאי פסיק לה (ויקרא ג) לעומת העצה אמר

רחמנא מקום שהכליות יועצות ממאי דלמא דפתח לה ובדיק לה ואי משום תמימה הני מילי היכא דחתכה לגמרי אבל היכא דלייף לית לן בה רב ששת בריה דרב אידי אמר אתיא מעגלה ערופה דאמר רחמנא (דברים כא) הערופה כשהיא שלמה תיהוי וליחוש דלמא טרפה היא אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא וכי תימא מאי נפקא מינה הא אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים רבה בר רב שילא אמר אתיא מפרה אדומה דאמר רחמנא (במדבר יט) ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה וליחוש דילמא טרפה היא אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא וכי תימא מאי נפקא מינה חטאת קרייה רחמנא רב אחא בר יעקב אמר אתיא משעיר המשתלח דרחמנא אמר (ויקרא טז) ולקח את שני השעירים שיהו שניהם שוים וליחוש דילמא חד מיניהו טריפה הוא אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא

יג. שבועות ל"ג:

ר' יוסי הגלילי אומר הרי הוא אומר (ויקרא ה) והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה וכידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ראיה בלא ידיעה בלא ראיה כיצד מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראיה

טו. שבועות ל"ד:

ר' יוסי הגלילי אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה וכידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר א"ל רב פפא לאביי לימא ר' יוסי הגלילי לית ליה דר' אחא דתניא ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו דאי אית ליה דר' אחא כדיני נפשות נמי משכחת לה כר"ש בן שטח דתניא אר"ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו ומצאתי סייף בידו ודם מטפטף והרוג מפרפר אמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה (דברים יז) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אלא המקום יפרע ממך אמרו לא זוו משם עד שנשכו נחש ומת אפי' תימא אית ליה דרבי אחא בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה מי לא בעי מידע אם עובד כוכבים הרג או ישראל הרג אם אדם טרפה הרג או שלם הרג ש"מ קסבר רבי יוסי הגלילי משביע עדי קנס פטור דאי ס"ד חייב נהי דידיעה בלא ראיה אשכחן לה ראיה בלא ידיעה מי לא בעי מידע נכרית בעל בת ישראל בעל בתולה בעל בעולה בעל